

לא. מטות-מסעי – הפטרות סוף השנה

הטור באו"ח (סי' תכ"ח) הביא את דברי הפסיקתא "מבראשית עד י"ז בתמוז מפטירין מענין הפרשיות דומה בדומה, ומשם ואילך לפי הזמן ולפי המאורע: תלתא דפורענותא ושבע דנחמתא ותרתי דתיובתא" עניינה של החטיבה השניה שבה אין קשר לפרשיות השבוע נידון בכתבי ר' צדוק כמה פעמים.

כך כתב ברסיסי לילה אות מ"ה:

"ענין סיום השנה בתלת דפורענותא ושבע דנחמתא, שמפטירין בעשר שבתות אחרונים דכל שנה שהיא סיום הקומה שלימה¹, וזמן של כלל הבריאה², שהיא (שבת ע"ז, ע"ב) כבריינתו של עולם ברישא חשוכא והדר נהורא³, על דרך שאמרו (בר"ר ס"ו, ד') צדיקים תחילתן יסורין וסופן שלווה. וידוע דהתחלה מחולק לשלוש, והסוף בהוצאת הדבר לפועל מחולק לשבע, כנודע מסדר העשר ספירות, ששלוש ראשונות הם כוחות המחשבה, ושבע תחתונות הם כוחות ההמשכה לפועל. והוא על דרך שאמרו (בר"ר י"ב, ט"ו) בתחילה עלה במחשבה לברוא במדת הדין ואחר כך שיתף מדת הרחמים... המכשול הוא הכנה אל העמידה על דברי תורה⁴. וכיון שהתורה בראש הומיות תקרא לרדוף אחריה וכוחה יפה להזמין כל מיני סייעות לאדם לעמוד על דברי תורה, גם זה מכלל הסייעות להזמין לפניו בהתחלה מכשלות כדי לעמוד על דברי תורה. כמו שהוא ברייתו של עולם, כך התורה שבה נברא העולם, והוא הדפוס של מעשה בראשית, מסתמא גם היא כענין ברייתו של עולם ממש. וזה שאמרו (שבת פ"ט ע"ב) חטאיכם כשנים הללו שסדורות ובאות מששת ימי בראשית, היינו שכך הוא סדר ימי בראשית. ונמצא כל העוונות וענשיהם הכל כך עלה במחשבה בהכנת היציאה לפועל, שמתברר אחר שיוצא לפועל כשעומד על דברי תורה אחר שנכשל אז מבין איך המכשול היה בו צורך וסיבה לזה. וזהו הנחמה לפורענויות, ששורש לשון נחמה כמו (שמות ל"ב, י"ד) "וַיִּנְחָם וְגו'" שהוא לשון חרטה, וכך המתנחם מפורענויות הוא שמתחרט על צערו אז. וזה כשנתברר לו אחר כך שלא היה כלל פורענויות מעולם ובחינם נצטער⁵. כי הבירור שהוא היה הכנה לטוב, הרי כל דבר נקרא על שם תכליתו, נמצא גם זה היה טוב. וזהו סמיכות שבע דנחמתא לשבת תשובה, כי שורש התהפכות זה הוא על ידי התשובה, שהיא גם כן חרטה על הרע שמצד האדם. וזהו בראשית שנה

1 יחידת השנה מהווה קומה במסגרת הזמן.

2 סיום השנה בסוף אלול היא בעלת משמעות אוניברסאלית לעומת חודש ניסן שהוא בעל משמעות לאומית-ישראלית.

3 ביחידת הסיום, הנפתחת בפורענות ונגמרת בנחמה מתקיימת הנוסחה הבסיסית של כל הבריאה.

4 גיטין מג, א "אין אדם עומד על דברי תורה אלא אם כן נכשל" ע"ע שבת ק"ט ע"ב.

5 השווה: שפת אמת פ' ויצא תרנ"ח: "כשיתקיימו ההבטחות אז יתברר למפרע כי הכל היה לטובה. ולכן נקרא הקב"ה בעל הנחמות, כי הנחמות של בני אדם אינו יכול לתקן כל הצער העבר. אבל הנחמה שיהיה מהקב"ה יהיה מהופך כל הצער לטובה. והגם כי אין אנו מבינים איך יהיה מתהפך מה שעבר, לפי שאנחנו בתוך הטבע והזמן, אבל לעתיד נראה ונבין זה ההיפוך לטובה".

שהוא תחילת הזמן, ההתחלה הוא אתערותא דלתתא וסופו הוא אתערותא דלעילא ואשובה אליכם זהו הנחמתות, להתחרט אפורעניות דהשם יתברך שנצטערו שזה מהשם יתברך. וכן הנחמה מהשם יתברך (ישעיה מ,א) "נַחֲמוּ נַחֲמוּ עַמִּי יֹאמַר וְגוֹי" שהוא המוליד זה בלב. והדברים עמוקים לא אוכל להאריך כעת יותר".

יסודות שכתבן לפני שהיה אדמו"ר לרבים, חזר אליהם כשאמר דברי תורה לציבור (פרי צדיק פ' פנחס אות ז (בדילוגים)):

"הנה בעשר שבתות מפרשת פנחס, היינו מי"ז בתמוז עד ראש השנה מפטירין תלתא דפורענותא ושבע דנחמתא כמבואר בשולחן ערוך (סימן תכ"ח סעיף ט') שהם במספר עשר ובכל מקום מספר עשר מרמז על עשר ספירות וגם החלוקה לשלוש ושבע מרמז גם כן לזה כנגד שבע תחתונות מחסד עד מלכות שהם כנגד שבע ימי הבנין ושלוש ראשונות שהם כתר חכמה בינה שהם הנסתרות לה' אלהינו. וכנגדם השלוש דפורענותא היינו לתקן מה שפגמו אז וגרמו הפורענויות. וכן מסתיימין כל השלוש הפטרות בפסוק טוב והתחלת השלוש הפטרות הוא בתיבות דברי, שמעו, חזון והם נגד דיבור שמיעה ראייה... וכן מצינו בהפטרה דשבת זה "הִנֵּה נִתְּנִי דְּבָרִי בְּפִיךָ" וכתוב (ישעיה נ"ה, י"א) "כִּן יִהְיֶה דְּבָרִי אֲשֶׁר יֵצֵא מִפִּי לֹא יָשׁוּב אֵלַי רִיקָם כִּי אִם עֲשֵׂה וְגוֹי". והנה נבואת ירמיה אף שבשעתו לא נשמעה שהרי ייסר אותם על אשר לא שמעו בקולו ועל ידי זה בא הפורענויות. אך בגמרא (ברכות ו ע"ב) איתא כל מי שיש בו יראת שמים דבריו נשמעין... ואז לא ישוב אלי ריקם ודבריו נשמעין. ולכן מייתי בגמרא שם הראיה מפסוק (קהלת י"ב, י"ג) "סוּף דְּבָר, הַכֹּל נִשְׁמָע וְגוֹי" היינו שאף שבזמנו לא נשמע מכל מקום סוף דבר יסבב ויתגלגל שיהיה נשמע כמו שאמרו (מגילה י"ד ע"א) נבואה שהוצרכה לדורות נכתבה ויבוא זמן שיהיה נשמע. ועל זה מפטירין הפטרת דברי ירמיה לתקן מה שלא שמעו אז דבריו ושיהיו נשמע היום.. כמו שאמרו במכילתא (יתרו בחודש ז') "וְעֲשִׂיתָ כָּל-מְלַאכְתֶּיךָ" שיהיה כאילו כל מלאכתך עשויה וזה נקרא "לְכַתְּבָהּ אַחֲרַי בְּמִדְבָרִי" לכן יכול כל אדם לזכות בשבת שיהיה קשור בשורש בראשית המחשבה. ולזה עיקר ההכנה לראש השנה הוא בעשר השבתות שבנקל בשבת להתברר בכל המדות עד ראש השנה ואז בתשרי עתידין להגאל".

דיון ביחס שבין ג' פורענותא וימי הפסח בא ב"פרי צדיק" פנחס אות ט' וחזר בחלום בליל שבת פ' תזריע שנת תרל"ט (קונטרס דברי חלומות אות כ"ד):

ליל שבת קודש תזריע שנת והברכו"ת. כי תלתא דפורענותא שמפטירין דברי ושמעו וחזון, הוא תוכחות הנביאים לתקן הפגמים שפגמו בדיבור ושמיעה וראיה, שעל זה היה החורבן. ונגד זה בפסח שהוא זמן גאולה אלו השלוש נתקנו. ועל כן קורין בשבת חול המועד ראה אתה אומר אלי ומפטירין העצמות היבשות שמעו, והוא תיקון הראיה והשמיעה, ובשביעי של פסח קורין השירה ומפטירין " וַיִּדְבֹר דָּוִד אֶת דְּבָרֵי הַשִּׁירָה הַזֹּאת " הוא תיקון הדיבור: